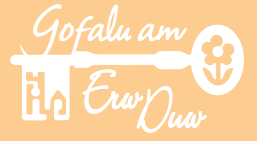

11. Safleoedd Claddu Ledled Prydain

Mae'r daflen hon yn egluro'r gwahaniaethau mewn amodau ar safleoedd ledled Prydain – gwledig a threfol, gogledd, de, dwyrain a gorllewin, arfordirol, agored a chysgodol.

Un o'r pethau ffantastig am safleoedd claddu yw eu bod i'w gweld mewn cymunedau ledled Prydain. Maent hefyd yn adlewyrchu bywyd ym mhob canrif, o gyfnod cyn-hanes i'r oes fodern.

Safleoedd claddu trefol

Gall mynwentydd Fictoraidd mawr, yn arbennig, fod yn lloches allweddol i fywyd gwylt mewn ardal adeiledig. Gyda pharciau, gerddi, cloddiau rheilffyrdd a thir diffaith, maent yn ffurfio mosaig o gynefinoedd sy'n rhyng-gysylltu. Gan fod safleoedd trefol yn dioddef o fwy o lygredd aer, efallai fod diffyg amrywiaeth o gennau, mwsoglau neu redyn o gymharu â safleoedd heb eu llygru.

(Mae ganddynt sawl cen, er hynny; gweler siartiau plygu'r Cyngor Astudiaethau Maes yn Darllen defnyddiol). Mae'r coed a blannwyd yn ystod y Chwyldro Diwydiannol yn adlewyrchu ymwrthedd i lygredd; mae planwydd Llundain, sycamorwydd a chonwydd mawr yn nodweddiadol. Mae pob coeden drefol yn bwysig i gael gwared ar lygrwyr o'r aer a dylid eu gwerthfawrogi.

Sycamorwydden

Mae'n bur debyg bod gan safleoedd gwledig amrywiaeth ehangach o blanhigion ac anifeiliaid, ond, pan maent wedi'u hamgylchynu gan dir amaethyddol dwys, efallai nad yw hyn yn wir.

Bydd daeareg a dyfnder y pridd yn cael dylanwad mawr. Mae priddoedd ffrwythlon dwfn canolbarth a dwyrain Prydain yn wahanol iawn i'r priddoedd tenau a chreigiog ar arfordir y gorllewin, y twyni calchaid neu fynyddoedd Ardal y Llynnoedd. Mae'r ardaloedd ffrwythlon hyn yn debygol o fod â glaswellt, coed neu blanhigion sy'n tyfu'n gyflymach ac efallai fod rhaid torri'n amlach er mwyn atal y glaswelltir rhag datblygu i fod yn drwchus a thwmpathog.

Bydd y gwaith carreg yn adlewyrchu'r ddaeareg leol, yn arbennig mewn safleoedd hŷn; sy'n dyddio o gyfnod cyn i welliannau trafndiaeth alluogi i gerrig gael eu cludo mewn llwythi mawr. Mae altitiwd yn effeithio ar dymheredd a gwynt; bydd glaswellt tir claddu i fyny ym mynyddoedd Cymru neu yn ucheldir Gogledd

Ddwyrain Lloegr yn tyfu'n arafach a bydd y coed yn plygu wrth gael eu chwythu gan y gwynt.

Mae safleoedd arfordirol yn cynnwys planhigion a choed hoff o halen a'u siapiau eto wedi gwro neu'u chwythu gan y gwynt. Efallai fod gan safleoedd arfordirol blanhigion glaswelltir sy'n cael eu heffeithio'n gyson gan dywod hallt a chwythir gan y gwynt.

GOFALU AM safleoedd gwyntog a safleoedd yr ucheldir neu'r arfordir

Gall planhigion a choed sy'n tyfu mewn ardaloedd arfordirol agored ac ardaloedd altitiwd uchel ddioddef o gael eu curo gan y gwynt a'u llosgi gan halen ar ôl stormydd. Mae hyn yn achosi i'r dail neu'r nodwyddau dduo a marw, a gellir camgymryd hyn am afiechyd. Nid yw'r planhigion neu'r goeden yn debygol o fod wedi'i difrodi'n barhaol a bydd yn ailgyffwrdd.

Gall safleoedd arfordirol agored gynnwys planhigion a choed hoff o halen; os byddwch yn ystyried plannu o'r newydd, yna dylid edrych ar y gerddi yn yr ardal i weld beth fydd yn ymdopi â'r amodau.

Wrth blannu coed newydd mewn lleoliadau agored, dechreuwch gyda choeden fechan sydd wedi cael ei thyfu mewn meithrinfa leol, mewn llecyn agored i rywfaint o dywydd. Peidiwch â rhoi ffon dal i ddal y goeden yn ei lle, ond ffon isel (30cm o'r ddaear), fel bod y coesyn yn gallu symud yn y gwynt heb i'r gwreiddiau symud. Mae hyn yn annog y goeden i wreiddio'n gryf yn erbyn y gwyntoedd cryfaf. Gall sgriniau atal gwynt rhwylllog helpu planhigion newydd i sefydlu heb sychu.

Mewn rhai ardaloedd arfordirol neu altitiwd uchel, gall planhigion y rhos, fel grug a llus, fod yn rhan o'r 'glaswelltir', tra bo'r coed yn cael trafferth. Gall bedw, drain gwynion, criafol a phinwydd i gyd dyfu mewn lleoliadau mwy agored, o gymharu â choed eraill. Peidiwch â chysgodi planhigion y rhos os yn bosib;

11. Safleoedd Claddu Ledled Prydain

mewn ardaloedd yn yr ucheldir, gall y tir claddu fod yn lloches i rostir a glaswelltir o flodau mewn ardal o bori eang gan ddefaid. Mae glawiad yn nodwedd amrywiol arall, gyda mwy o law yng ngorllewin Prydain. Gall glaswellt dyfu drwy gydol y flwyddyn mewn safleoedd mwyn, gwlyb yn y de orllewin, ond arafu neu stopio yn ystod misoedd yr haf a'r gaeaf mewn safleoedd oerach a sychach yn y gogledd ddwyrain.

Cofiwch ystyried y glawiad wrth gynllunio i dorri glaswellt. Os yw'r glaswellt yn tyfu drwy gydol y flwyddyn, yna efallai y bydd arnoch angen torri'n amlach nag mewn rhannau eraill o'r wlad.

Elfennau lleol

Wrth gynllunio i blannu o'r newydd, efallai eich bod am ddewis planhigion a choed sy'n adlewyrchu eich ardal, fel coed mefus a derw bythwyrdd yn Nyfnaint a Chernyw. Mae gwifwrnwydden yn llwyn hoff o galch ac yn nodwedd mewn calchfeini a sialciau deheuol, ac felly hefyd farf yr hen wŷr, y clematis gwyllt. Gwelir pren bocs ar Dwyni Surrey ac mae meryw yn hynod gyffredin mewn rhai ardaloedd, yn y gogledd a'r de.

Mae bellach yn bosib prynu hadau, bylbiau, planhigion a choed o 'darddiad lleol', sy'n golygu bod yr hadau wedi'u casglu yn lleol. Mae'r planhigion a'r coed hyn yn fwy tebygol o oroesi yn eich ardal ac efallai fod ganddynt siapiau neu arlliwiau

nodweddiadol, sydd i'w canfod yn yr ardal honno.

Mae'r arddulliau adeiladu'n adlewyrchu amodau, traddodiadau a hanes rhanbarthol. Dyma rai enghreifftiau o bwnc rhyfeddol:

- Cloddiau Dyfnaint a gwrychoedd Cernyw.
- Dylanwadau Ffleminaidd yn Nwyrain Anglia.
- Gwahaniaethau mewn dulliau walio a phlygu gwrychoedd.
- Defnydd o frics mewn hen adeiladau os oedd clai addas ar gael.

Ceisiwch ddefnyddio dulliau a deunyddiau lleol wrth atgyweirio strwythurau adeiledig presennol ac wrth gynllunio rhai newydd. Os yn plannu bylbiau fel clychau'r gog neu gennin Pedr gwyllt, neu hadau fel cymysgedd o flodau gwyllt, gwnewch yn siŵr eu bod o darddiad lleol. Mae hyn yn helpu i gynnal yr amrywiaeth cyfoethog o blanhigion, a'r dolydd o flodau gyda gwahaniaethau rhanbarthol bychain sydd i'w canfod ledled Prydain. Gofynnwch am gyngor gan Flora Locale neu Plantlife.

Cofiwch ddathlu arbenigrwydd lleol – yn wyneb globaleiddio cynyddol, mae'r gwahaniaethau mewn planhigion, coed a dulliau adeiladu'n haeddu cael eu gwerthfawrogi.

Y Ganrhi Goch

Tegeirian Pigfain

Garlleg Gwyllt

Cysylltiadau defnyddiol

Gofalu am Erw Duw, www.caringforgodsacre.org.uk

Common Ground, www.commonground.org.uk

Flora Locale, www.floralocale.org

Plantlife, www.plantlife.org.uk

Yr Ymddiriedolaethau Natur, www.wildlifetrusts.org

Darllen defnyddiol

Flora Britannica – Richard Mabey

Urban Lichens on Trees and Wood – siart plygu'r Cyngor Astudiaethau Maes

Urban Lichens on Stone and Soil – siart plygu'r Cyngor Astudiaethau Maes